

Activitats d'expertesa del Departament de Biblioteconomia i Documentació de la Universitat de Barcelona en els bienni 2001-2003.

Una comparació amb l'activitat docent desenvolupada.

Jordi Ardanuy. Departament de Biblioteconomia i Documentació. Universitat de Barcelona. Gener de 2004.

Resum

L'anàlisi i valoració de l'activitat dels departaments universitaris està prenent cada cop més importància, especialment pel que fa a l'assignació de recursos en el cas de les universitats públiques. Cal identificar les competències en les àrees de recerca, ensenyament i expertesa i descriure com s'articulen entre elles.

Mentre que la recerca acostuma a mesurar-se gràcies la producció científica i l'ensenyament a partir dels programes d'estudis, resulta més complexa la valoració de les activitats d'expertesa, donada la dispersió de fonts informatives sobre les mateixes.

A partir d'una font d'informació de notícies generals de la Facultat de Biblioteconomia i Documentació de la Universitat de Barcelona, es compara l'activitat docent i la d'expertesa com la senzilla exemplificació d'un procés que hauria de ser sistemàtic.

1 Introducció

L'anàlisi i valoració de l'activitat dels departaments universitaris està prenent cada cop més importància, especialment pel que fa a l'assignació de recursos en el cas de les universitats públiques.

Qualsevol estudi complet de les tasques desenvolupades en aquests àmbits ha d'identificar les competències en les àrees de recerca, ensenyament i expertesa i descriure com s'articulen entre elles.

Mentre que la recerca en els departaments s'acostuma a mesurar-se mitjançant la producció científica [Nederhof; Noyons, 1992] i l'ensenyament a partir dels programes d'estudis, resulta més complexa la valoració de les activitats d'expertesa, donada la dispersió de fonts informatives sobre les mateixes

Per a simplificar aquest problema, una solució òbvia seria disposar d'una base de dades amb totes les activitats vinculades al coneixement del departament com conferències, contractes, convenis de col·laboració, formació professional, etc.

La Facultat de Biblioteconomia i Documentació de la Universitat de Barcelona disposa d'una publicació, *El Full del Dijous*, que intenta recollir aquests tipus d'activitats, entre d'altres. Aprofitant aquest recurs s'ha comparat de manera elemental la dinàmica d'activitats del Departament de Biblioteconomia i Documentació amb el contingut de les assignatures del programa d'estudis que imparteix.

Les limitacions d'aquest treball són clares perquè, d'una banda la recollida de dades no és sistemàtica, i d'altra l'agrupació de les activitats i les disciplines probablement s'hauria de refinar. L'objectiu és per tant una mostra empírica de la tasca que es pot realitzar i convidar a la reflexió sobre la necessitat de sistematitzar la recollida d'informació i fer balanços cada cop més sistemàtics de la tasca global desenvolupada pels departaments universitaris mitjançant eines bibliomètriques i cienciomètriques. Tanmateix, tot i les limitacions, alguns aspectes dels resultats resultant significatius.

2 Metodologia

Les dades recollides i analitzades abasten els cursos 2001-02 i 2002-03. D'una banda s'ha realitzat un recompte total dels crèdits impartits pel Departament de Biblioteconomia i Documentació de primer, segon i tercer cicle, bàsicament, però no únicament, impartits a la Facultat de Biblioteconomia i Documentació¹ independentment de la situació administrativa del professorat.

Les assignatures s'han agrupat seguint un conjunt de categories creades ad hoc per a establir una relació entre el contingut curricular i les activitats d'expertesa quantificades. Aquesta proposta és menys ambiciosa que l'anàlisi d'aglomerats proposada per altres autors [Coronini; Mangematin, 1999].

La càrrega de cada assignatura reflecteix, no només la seva extensió, sinó també el nombre de grups en què s'ha impartit, de manera que considera l'esforç docent real en nombre de crèdits del Departament. No s'ha establert cap diferència sobre la tipologia obligatòria o no de la matèria.

Respecte l'expertesa, s'entén aquí com aquell conjunt d'activitats realitzats amb els recursos humans docents lligades als coneixements específics i propis de l'àrea de Biblioteconomia i Documentació i que no formen part de la tasca lectiva ordinària assignada com a professors de la facultat. Per tant, cal incloure ponències, cursets

¹ Parcialment disponible en línia a <<http://www.ub.es/biblio/bid/09udbd.htm>> [Consulta: 27/12/2003].

professionals, conferències, col·laboracions en actes públics o especialitzats, convenis, membresies diverses en comitès i tribunals, auditories, comissariats, etc.

Les dades sobre les tasques d'expertesa procedeixen d'*El Full del Dijous*², un setmanari de les activitats generals de la Facultat de Biblioteconomia i Documentació que té una missió d'informar sobre el dia a dia de la Facultat amb pretensions vertebradores. La major part de la informació s'ha obtingut sota l'epígraf "Activitats del professorat". Quan la descripció no ha estat suficientment detallada per a classificar-la dins d'una categoria –aproximadament en una tercera part dels casos–, s'ha obtingut informació addicional cercant preferentment fonts disponibles a Internet.

És evident que la manca d'exhaustivitat en la recollida de dades, ja que només procedeixen d'una font que no té aquest objectiu formal, limita les interpretacions del resultat.

La comparació de dades es realitza a partir de la raó de proporcionalitat entre el nombre d'activitats i el nombre de crèdits de cada àrea referit a la mitjana. Es tracta de posar en evidència en quins casos hi ha una diferència notable entre els recursos.

Sigui x_{c_i} el nombre de crèdits de cada àrea i x_{a_i} el nombre d'activitats. Siguin $\overline{x_c}$ i $\overline{x_a}$ les mitjanes aritmètiques dels nombres de crèdits i d'activitats per àrees respectivament. Llavors es defineixen sengles índexs de relatius respecte les seves mitjanes respectives

$n_{c_i} = \frac{x_{c_i}}{\overline{x_c}}$ i $n_{a_i} = \frac{x_{a_i}}{\overline{x_a}}$. Així, si per exemple n_{c_i} val dos, significa que per aquella àrea i el

nombre de crèdits val el doble del de la mitjana de totes les àrees.

La raó de comparació per a cada àrea s'estableix a partir dels índexs n_{a_i} i n_{c_i} afegint-hi

una correcció per evitar valors nuls contraproductius. Així queda $n_{R_i} = \frac{n_{a_i} + 0,01}{n_{c_i} + 0,01}$, que

utilitzarem en les nostres comparacions, i que estableix quants cops és superior el volum d'activitats en una àrea concreta respecte el de tasques docents.

² Disponible en línia a <<http://www.ub.es/biblio/fdijous.htm>> [Consulta: 21 de desembre de 2003].

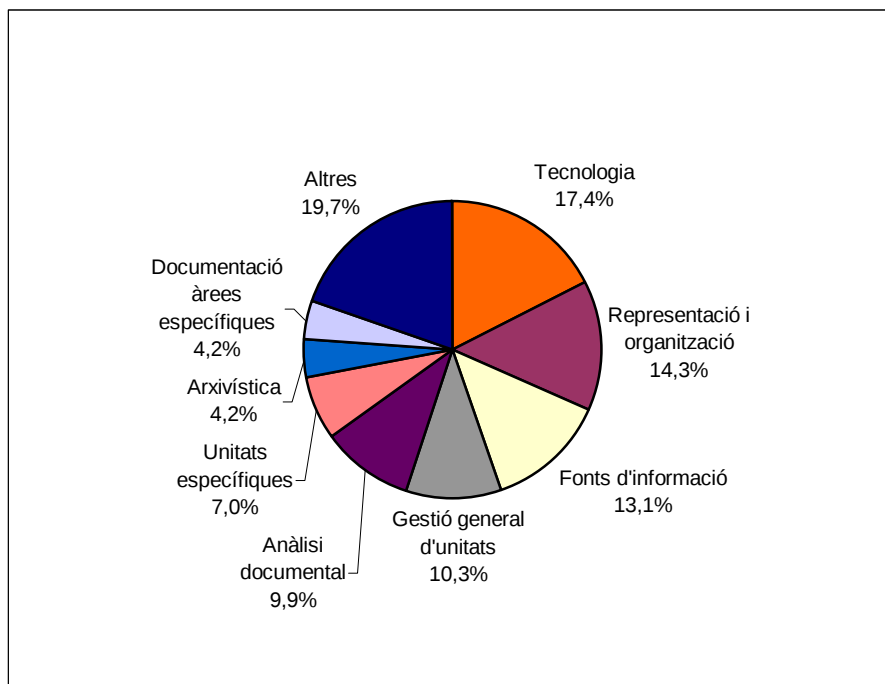
3 Recompte d'activitats

Els resultats del recompte curricular es mostren a la Taula 1, on hi figuren les diferents categories taxonòmiques, el nombre total de crèdits i també el nombre d'assignatures diferents que s'associa a cadascuna de les àrees.

En tres casos (Unitats d'informació específiques, Documentació i informació en àrees específiques i Materials específics) la informació es presenta també desglossada en subcategories, per a una millor comparació. L'àrea de didàctica s'ha incorporat, tot i no figurar en la càrrega curricular impartida pel departament, ja que sí s'hi troben activitats d'expertesa agrupades en la categoria mencionada.

Àrea (i)		Assignatures diferents	Crèdits subàrees (X_{c_i})	Crèdits àrees (X_{c_i})
Fonts d'informació, obtenció de documents i Sistemes de Recuperació de la Informació.		8		112,5
Representació del coneixement, llenguatges documentals, classificació, indexació i resums. Organització de la informació.		8		123
Anàlisi documental, catalogació descriptiva, control d'autoritats, catàlegs		4		85,5
Arxivística. Arxius administratius.		6		43,5
Recursos tecnològics, bases de dades, confecció i manipulació de documents electrònics, gestió electrònica de bibliografies, avaluació de recursos.		11		150
Unitats d'informació específiques.	De recerca, universitàries, ...	1	24	60
	Escolars, infantils, ...	1	6	
	Públiques.	2	30	
Gestió d'unitats d'informació (inclosa la formació d'usuaris).		9		89
Màrqueting		3		19,5
Documentació i informació en àrees específiques.	Música.	1	3	36
	Producció catalana.	1	3	
	Ciències i Tecnologia.	2	18	
	Ciències Socials i Humanitats.	2	12	
Història de la documentació.		1		24
Temes generalistes sobre documentació i mètode científic.		2		33
Materials específics.	Material no-llibre.	1	6	27
	Publicacions en sèrie.	1	4,5	
	Recursos electrònics.	2	7,5	
	Imatges.	1	9	
Preservació, conservació, enquadernació, ...		2		27
Tècniques historiogràfiques.		1		24
Bibliometria. Ciènciometria. Infometria.		1		3
Recerca.		2		9
Anàlisi de la disciplina.		1		3
Didàctica		0		0

Totals	74		869
---------------	----	--	-----

Taula 1. Recompte de crèdits per àrea del Departament de Biblioteconomia i Documentació.

El gràfic 1 mostra el pes de les diferents àrees en el total de crèdits impartits pel Departament.

Destacarem la importància de l'àrea identificada com tecnològica, amb un 17'4 % i el poc pes que té l'arxivística, tot i la importància cada cop més gran que, a judici de l'autor, ha pres la gestió d'arxius.

Gràfic 1. Pes de les diferents àrees considerant els crèdits impartits.

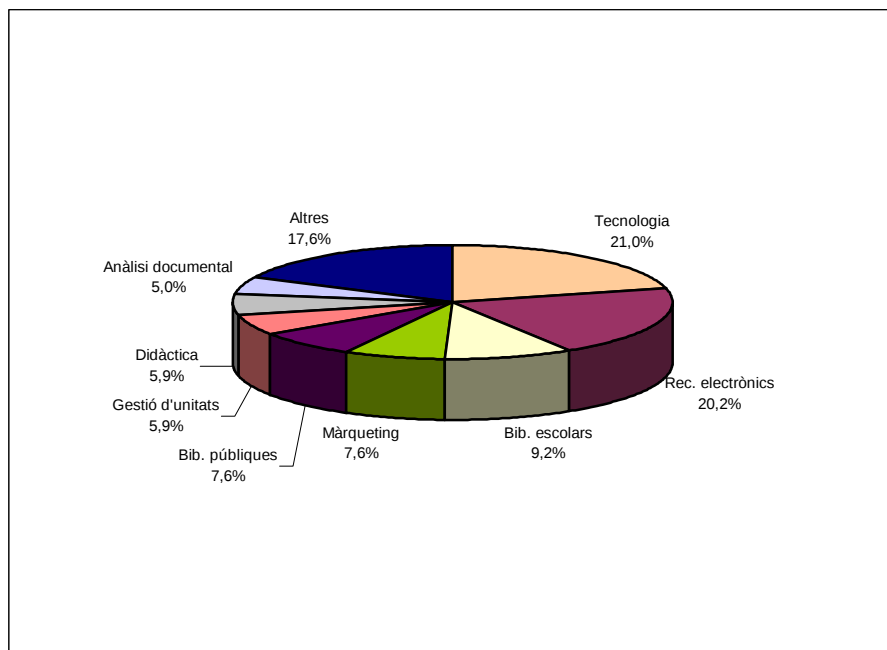
La Taula 2 recull les activitats d'expertesa recollides seguint el mateix esquema classificador. Han quedat excloses algunes activitats excessivament interdisciplinars, genèriques o fins i tot que podrien no considerar-se d'expertesa, com la mera assistència a congressos, que s'han agrupat a part a la Taula 3, atenent al tipus d'activitat i no a l'àrea a la que pertanyen. En ambdós casos tan també s'ha inclòs el nombre de membres del professorat que globalment han intervingut en les tasques.

La Taula 2 inclou l'activitat de promoció de lectura que no estava inclosa a la Taula 1 per consideració a la seva especial naturalesa.

Tal i com mostra el Gràfic 2, Tecnologia i recursos electrònics són els vessants fonamentals de l'activitat, amb un 21% i 20'2 % respectivament, reflex de la demanda de formació especialitzada per part dels professionals de les unitats d'informació, bàsicament xarxes de biblioteques, a les quals s'han adreçat les activitats, encara que una part d'aquestes activitats anaven adreçades a un públic més general, per mitjà de cursos de postgrau i màsters. En tercer lloc, però ja amb la meitat d'importància que qualsevol de les altres dues àrees, es troba l'àmbit de les biblioteques escolars.

Àrea (i)		Professors	Nombre d'activitats (X_{a_i})
Fonts d'informació, bibliografies, obtenció de documents i Sistemes de Recuperació de la informació.		2	2
Representació del coneixement, llenguatges documentals, classificació, indexació i resums. Organització de la informació.		2	2
Anàlisi documental, catalogació descriptiva, control d'autoritats, catàlegs.		9	6
Arxivística. Arxius administratius.		3	3
Recursos tecnològics, bases de dades, confecció i manipulació de documents electrònics, gestió electrònica de bibliografies, avaluació de recursos.		34	25
Unitats d'informació específiques.	De recerca, universitàries, ...	1	1
	Escolars, infantils, ...	14	11
	Públiques	13	9
Gestió d'unitats d'informació (inclosa la formació d'usuaris).		7	7
Màrqueting i gestió de la qualitat		10	9
Documentació i informació en àrees específiques.	Música.	0	0
	Producció catalana..	0	0
	Ciències i Tecnologia.	3	3
	Ciències Socials i Humanitats.	2	2
Història de la documentació.		0	0
Temes generalistes sobre documentació, mètode científic i SI.		1	1
Materials específics.	Material no-llibre.	0	0
	Publicacions en sèrie.	0	0
	Recursos electrònics.	24	24
	Imatges.	0	0
Preservació, conservació, enquadernació.		0	0
Tècniques historiogràfiques.		0	0
Bibliometria. Ciènciometria. Informetria.		0	0
Recerca.		1	1
Anàlisi de la disciplina.		3	3
Didàctica.		10	7
Promoció lectura.		3	3
Totals		142	119

Taula 2. Recompte de les activitats d'expertesa per àrea del professorat del Departament de Biblioteconomia i Documentació

Gràfic 2. Pes de les àrees d'activitats segons el nombre d'elles desenvolupat.

Tipus d'activitat	Professors	Activitats
Tribunals de tesi	9	9
Només assistència a congressos	15	9
Membresies jurats	7	5
Membresies comitès tècnics i avaluadors	14	12
Ajuts recerca atorgats	2	2
Publicacions de monografies	5	4
Premis	2	2
Presència en taules rodones	20	15
Membresies en tribunals d'oposicions	4	3
Pòsters en jornades	7	4
Convenis de col·laboració	2	2

Taula 3. Altres activitats desenvolupades agrupades per tipus.

4 Anàlisi de resultats

La Taula 4 presenta el valor de l'índex n_{R_i} per a cada àrea, ordenades de manera descendent segons el seu valor. D'entrada s'observa que aspectes com Didàctica o

promoció de la lectura tenen valors molts grans de l'índex, ja que en cap dels dos casos s'ha considerat que formessin part de la part docent explícita. D'aquesta manera, encara que només constitueixen el 5'9% i el 2'5% respectivament del pes d'activitats, contrasten enormement amb la seva absència del pla docent, cosa trivial en el cas de la Promoció de la lectura, i no gaire difícil de justificar en el de la Didàctica, ja que obeeix a una part de les tasques transversals del professorat, més aviat que a coneixements específics de les àrees de coneixement i lligades a Biblioteconomia i Documentació.

Àrea (i)	Índex de comparació n_{R_i}
Didàctica.	160,09
Promoció lectura.	69,18
Recursos electrònics.	24,20
Biblioteques escolars.	13,74
Anàlisi disciplina.	7,18
Màrqueting	3,60
Biblioteques públiques.	2,35
Tecnologia.	1,32
Documentació Ciència i Tecnologia.	1,31
Documentació CC.SS i Humanitats.	1,31
Recerca.	0,88
Arxivística.	0,62
Anàlisi documental. Catalogació.	0,56
Gestió general d'unitats.	0,55
Biblioteques de Recerca.	0,34
Temes generals.	0,25
Fonts d'informació, SRI, bibliografies.	0,14
Representació i organització de la informació.	0,13
Documentació musical.	0,10
Bibliografia catalana.	0,10
Bibliometria.	0,10
Publicacions en sèrie.	0,07
Material no-llibre.	0,05
Imatges.	0,04
Preservació física.	0,01
Historiografia.	0,01
Història documental.	0,01

Taula 4. Índex de comparació de l'activitat d'expertesa respecte la docent.

Fora dels casos especials citats, tenen índexs alts àrees com els recursos electrònics (24'2) i biblioteques escolars (13,7). La primera de les àrees presenta un nombre d'activitats elevat respecte els crèdits impartits. Això sembla respondre a la necessitat de diversos col·lectius de documentalistes de reciclar els seus coneixements en l'àrea dels recursos electrònics que encara està lluny d'estabilitzar-se.

Crida molt més l'atenció el cas de les Biblioteques escolars, infantils i juvenils, donat que té poc pes en el currículum, però és una expertesa amb força demanda per a un tipus de servei molt especialitzat i segurament menystingut en el passat.

Màrqueting de les unitats d'informació (3,6) té una presència considerable entre les activitats, però el seu índex davalla per una presència una mica més estesa en l'apartat docent. Situació totalment diferent a l'Anàlisi de la disciplina de Biblioteconomia i Documentació (7,2%), que té assignada una proporció extremadament minsa del currículum docent (0,3%) i una presència petita, però estimable entre les activitats d'expertesa (2,5%).

Altrament, les àrees que obtenen índexs molt baixos són aquelles en les quals no s'ha detectat cap activitat d'expertesa o aquells casos on sent escasses, però no nul·les, tenen un pes en el currículum força important (Fonts d'informació; Representació i organització de la informació i, en menor mesura, Anàlisi documental).

En una situació totalment diferent queden àrees força equilibrades, més o menys a l'entorn del valor $n_{R_i} = 1$. El cas més paradigmàtic és l'apartat tecnològic, que té la màxima demanda, però alhora també màxima presència dins de la càrrega curricular.

5 Conclusions

La recollida de dades sobre l'acció professional del professorat més enllà de la docència permet obtenir informació sobre la seva l'activitat i la del departament al que pertanyen que complement l'obtinguda a partir de les publicacions científiques. Això és especialment rellevant en departaments amb una tradició feble en recerca donada una orientació molt professionalitzadora dels estudis que imparteixen.

La recopilació de dades sistemàtica ha de ser un esforç desenvolupat pels propis departaments, tant per a autoanalitzar la seva trajectòria i coherència respecte la recerca i la docència, com per a poder presentar-los a l'exterior justificant l'ús de part dels seus recursos en un vessant que pot quedar fàcilment a l'ombra.

Pel que fa a les activitats d'expertesa del professorat del Departament, les activitats relacionades amb aspectes tecnològics ocupen el primer lloc, seguit de recursos electrònics. També ocupen un lloc rellevant les biblioteques escolars i infantils i les públiques en general. També son rellevants la didàctica i promoció de la lectura, especialment perquè no són activitats vinculades a un contingut curricular concret.

Quant al tipus d'activitats, la principal és la presència en taules rodones, seguit de la presència en comitès tècnics i avaluadors.

Referències

Roger Coronini; Vincent Mangematin (1999). "From individual scientific visibility to collective competencies: the example of an academic department in the social sciences". *Scientometrics*, vol. 45, no 1 (May 1999): 55-80.

Anton J. Nederhof; E:C:M. Noyons (1992). "International comparison of departments' research performance in the humanities". *Journal of American Society for Information Science*, vol. 43 (3): 249-256.